B.A.R.
48423

PROFESOR DR. THOMA IONESCU

SENATOR

CHESTIUNEA NAȚIONALĂ

CUVÂNTARE

ROSTITĂ

CU OCAZIUNEA DISCUȚIUNII RĂSPUNSULUI LA MESAJ

ÎN

ZIUA DE 5 DECEMVRIE 1915

BUCUREȘTI

IMPRIMERIA STATULUI

1915

70.2.916

18,5212

PROFESOR DR. THOMA IONESCU

SENATOR

CHESTIUNEA NAȚIONALĂ

CUVÂNTARE

ROSTITĂ

CU OCAZIUNEA DISCUȚIUNII RĂSPUNSULUI LA MESAJ

ÎN

ZIUA DE 5 DECEMVRIE 1915

BIBLIOTECA
* ACADEMIEI *
ROMÂNE

BUCUREȘTI

IMPRIMERIA STATULUI

1915

BIBLIOTECA
* ACADEMIEI *
ROMÂNE

Domnilor senatori,

Din August 1914, atunci când a isbucnit marele conflict european, noi, opoziţiunea, n'am avut nici o ocaziune ca să ne spunem cuvântul în Parlamentul ţării.

In ultima sesiune a Parlamentului, printr'o comună înţelegere care îşi aveà rostul ei, ne-am abţinut dela orice cuvântare, dând guvernului concursul nostru şi posibilitatea ca, fără a fi nici controlat, nici stânjenit, să înfăptuiască ceeace speram cu toţii, absolut cu toţii, că erà indispensabil pentru viitorul acestei ţări şi acestui neam.

Vreau să zic, intrarea în răsboiu pentru îndeplinirea unităţii naţionale.

Cum însă lucrurile s'au schimbat şi noi nu mai putem aveà aceeaş încredere pe care am avut-o în guvernul acesta, de aceea a sosit momentul pentru ca să spunem clar şi lămurit de ce nu mai putem da concursul nostru acestui guvern.

Cred necesar, d-lor, pentru a studià pe deaîntregul marea chestiune care ne preocupă pe toţi, să examinez într'un mod rapid, dar complet, starea ţării noastre în momentul isbucnirii conflictului european

în ceeace priveşte pregătirea sufletească şi politică pentruca să facem faţă marilor evenimente cari urmau să se desfăşure.

Starea sufletească în ţara noastră în decurs de 48—50 de ani a fost astfel încât nimic n'a pregătit-o la rolul cel mare ce trebuiă să-l jucăm în aceste momente.

Toată politica internă a noastră în aceste decenii a fost redusă la o ficţiune : Constituţiune ? Da ! Libertate ? Da ! Parlament ? Da ! Realitatea însă....., nimic !

Aceste ficţiuni au existat şi pot zice că există şi astăzi, căci în dosul acestor forme nu există opiniune publică ; toate clasele noastre sociale şi-au abandonat voinţa, energia şi speranţa în mâna unui mănunchi de oameni, în cari şi-au pus toată încrederea pentru a duce politica şi interesele acestei ţări.

Aceştia însă, aşa zişii factori răspunzători, nu şi-au cheltuit talentele, energia, voinţa, decât în luptele meschine de partid, din cari nu rezultă nimic mare, ci numai răsturnări succesive de guverne, în scopul meschin de a-şi luà pe rând locul.

Acesta este spectacolul pe care l-a dat în ţara noastră luptele politice în ultimele decenii.

Nici o chestiune mare, nici o chestiune mai cu deosebire, care puteà înflăcărà năzuinţele legitime ale ţării şi ale neamului, n'aveà loc în aceste lupte pur şi simplu de interese personale sau de partid, cari au

sleit toate forţele şi toată energia aşa zişilor conducători ai opiniunii publice.

O singură clipă de speranţă a răsărit atunci când în 1894 Sturdza a ridicat cu vigoare chestiunea naţională, chestiunea românilor din Transilvania.

Toată lumea atunci a văzut în acest fapt o rază de lumină care veneà să deştepte şi să încălzească sufletele românilor de aci şi a celor de dincolo, pentru a le uni în aceleaşi speranţe pentru viitor, dar din nefericire aceasta n'a fost decât o clipă, raza de speranţă a dispărut, focul de abià aprins s'a stins prin scuzele pe cari Sturdza le-a tacut la Iaşi, scuze cari au fost mai grave pentru chestiunea naţională decât binele care îl făcuse clipa de speranţă.

Aceasta a fost pregătirea noastră internă!

Să vedem acum care a fost pregătirea noastră externă, pentru a face faţă marilor evenimente cari aveau să se desfăşure şi aci, mai mult decât la pregătirea internă. starea noastră a fost foarte rea, pentrucă politica noastră externă în ultimele decenii a fost îndrumată în contra năzuinţelor legitime ale ţării şi ale neamului.

Pentru a se pricepe ceeace spun eu, e necesar să vedem cari erau şi cari sunt năzuinţele legitime din cari trebuià să iasă noua Românie, cea veche neputând să trăiască fără transformarea pe care o întrevedeà de veacuri ori şi ce român.

Oricine, român sau străin, deschizând

harta Europei, în partea ei răsăriteană, e lovit de un fapt care nu suferă discuţiune, e că în această parte a Europei, poporul, naţiunea care posedă sau va posedà platoul Transilvaniei, are printr'însul scutul indispensabil care îi asigură existenţa în contra tuturor valurilor, ori de unde ar veni.

Platoul Transilvaniei este în realitate fortăreaţa naturală a acestui punct al Europei răsăritene şi posesiunea lui este indispensabilă pentru cel care vreà să trăiască nu pentru un moment, dar să-şi dispute existenţa în veacuri.

Acest platou nu poate să aparţină decât la două neamuri: ungurilor sau românilor.

De fapt, ungurii îl posedă de o mie de ani; de drept, noi îl ocupăm din veşnicie, căci posedarea ungurilor e datorită forţei, iar ocuparea noastră este datorită dreptului.

Nu fac aci nici o chestiune de sentiment, căci chestiunile sentimentale nu sunt înţelese de toţi, ci pun chestiunea de pur interes vital al existenţei nu a românilor de dincolo, ci a ţării de aici, şi zic că dacă Transilvania n'ar fi fost chiar locuită de români nouă ne-ar fi fost tot atât de indispensabilă spre a asigurà existenţa neamului şi a ţării noastre. (Aplause pe băncile minorităţii).

Căci cine n'are Transilvania în această parte a Europei nu poate să se apere şi trebuie ca cu timpul să dispară. Astfel se pricep cuvintele lui Andrassy, care în ul-

timele sale articole spuneà fără înconjur: »Ungaria nu poate pierde Transilvania, pentrucă cu dânsa ar pierì şi pusta ungurească apărată de Transilvauia«. Iar noi îi răspundem: »Transilvania ne trebuie spre a asigurà existenţa văei Dunărene, căci dacă România nu va aveà scutul transilvănean, va pierde cu timpul şi ţara actuală«.

Pusă astfel chestiunea, cred, d-lor, că aţi priceput că luarea Transilvaniei şi alipirea ei la ţara noastră nu este o chestiune de pur sentiment, şi chiar dacă Transilvania n'ar fi fost locuită de români, nouă ni se impune o politică urmărită în sensul de a cucerì la un moment dat această fortăreaţă indispensabilă, pentru a formà dintr'însa scutul existenţei ţării noastre.

Dar Dumnezeu a voit ca tocmai această strajă a ţării să fie locuită de fraţii noştri, aşa că pe lângă chestiunea de interes vital să mai vedem şi mobilul nobil de a luà şi de a unì la olaltă fraţii subjugaţi cu fraţii liberi.

La aceste două interese, unul de ordin strategic şi de existenţă, celălalt de unire sufletească între fraţii de aceeaş rassă, de acelaş neam, adăugaţi că această Transilvanie a constituit şi constitueşte şi acum leagănul românismului, de unde ne-am adăpat şi de unde am luat adevărata limbă pe care o vorbim astăzi, păstrată cu toată curăţenia şi cu toată gelozia unui neam asuprit, pentru a ne-o da nouă ca o po-

doabă care trebuiă să vie să împodobească ţara de aci, liberă, dar care nu mai ştiă nici să vorbească, nici să scrie românește.

Iată cari sunt argumentele, unele de ordin sentimental, altele de chibzuială politică şi de interes vital, cari tac ca politica noastră externă în veci să trebuiască să fie condusă spre acelaş ţel, cucerirea Transilvaniei.

Făcut-am noi politica aceasta în deceniile cari au precedat anul 1914 ? Nu ! Căci politica care ne-ar fi condus spre ţelul urmărit trebuiă să fie aceea care să ne alipească de acei cu cari puteam sperà să luptăm în contra ungurilor spre a le.luà Transilvania. căci nici odată de bunăvoie ea nu ne-ar fi fost dată.

Or, această politică n'am urmat-o.

In 1877 a fost o rază de lumină, o rază de speranţă, atunci când pe câmpiile Bulgariei se înjghebase o înfrăţire între ruşi şi noi, prin sângele vărsat în comun pentru o cauză frumoasă dar nu a noastră, pentru înfiinţarea Bulgariei, care ne a răsplătit jertfele noastre cu atâta nerecunoştinţă. Din această unire cimentată cu sângele nostru şi cel rusesc puteà să răsară împlinirea, într'un moment pe care nu puteam să-l fixăm, a acestei necesităţi, care constituiă idealul şi existenţa noastră naţională.

Ce s'a întâmplat însă în urmă ?

In 1878, la încheierea păcei, o greşală

a Rusiei, o viclenie a Austro-Ungariei şi a Germaniei, şi o nepricepere politică a oamenilor noştri de atunci, ne-a făcut să pierdem într'o clipă tot ceeace făurise prin jerta sângelui lor voinicii noştri dela Plevna. Prin tratatul dela Berlin, Rusia ne reià partea din Basarabia pe care Franţa ne o dăduse la 1853. O greşală din partea ei a fost aceasta, dar această greşală s'a făcut cu consimţimântul Germaniei şi Austro-Ungariei, căci Austro-Ungaria în schimbul trecerii Basarabiei dela noi la Ruşi şi-a asigurat posesiunea Bosniei şi Hertzegovinei, iar Germania a întrevăzut în acest fapt, la care a semnat, aparițiunea unei noui politici, în care noi, deslipiţi de ruşi, deveneam prada lor.

Oamenii noştri politici de atunci n'au priceput gravitatea fenomenului care se petreceà. Dacă ar fi priceput că deslipirea noastră de ruşi şi acapararea noastră de către Germania şi Austro-Ungaria însemnà îndepărtarea dacă nu veşnică, dar fără limită a îndeplinirii nu numai a idealului naţional, dar şi a existenţei noastre, dacă ar fi priceput acest lucru, în loc să intre în vrajbă cu Rusia, trebuià să accepte un fapt care erà pus la cale de toate aceste mari Puteri, şi în locul Basarabiei, pe care nu puteà să o conserve, să ia din Bulgaria, pe atunci încă Turcia, o parte cât mai mare şi cu fruntarii cât mai solide, şi astfel Romănia ar fi avut o întindere teritorială spre Do-

brogea, mare şi sigură, şi şi-ar fi păstrat garanţia viitorului, adică legătura de sânge creată pe câmpiile Bulgariei cu Rusia, legătură care singură era în conformitate cu aspiraţiunile noastre viitoare.

Din această greşală capitală a născut o politică întreagă, de decenii, politică toată făurită contra intereselor noastre, iar nu pentru îndeplinirea misiunii şi ţelului nostru.

Puterile centrale, odată asigurate de separaţiunea noastră de Rusia, şi-au îndreptat toate forţele spre a ne acaparà economiceşte şi politiceşte. Această luptă s'a tradus printr'un fapt concret impus de Germania şi ocazionat prin dificultăţile constante pe cari ni le creà Austro-Ungaria. Acest fapt este tratatul blestemat care s'a încheiat acum 30 de ani şi mai bine, între noi şi Puterile centrale, tratat ocult, necunoscut de ţară, ci numai de câţiva iniţiaţi cari se perindau la preşedinţia guvernelor, tratat blestemat, pentrucă ne legà mânile şi picioarele şi, distrugându-ne prezentul, ne întunecà şi ne îndepărtà aspiraţiunile viitorului.

Astfel s'a făurit această politică nefastă, dirijată în mod constant contra aspiraţiunilor legitime ale neamului nostru, şi care, dacă n'ar fi fost distrusă, ne-ar fi dus la peire.

Un singur moment, în 1913, ne dă o mică speranţă pentru viitor. Atunci, intervenţiunea noastră în Balcani este acceptată

şi împinsă de Rusia, aliata noastră firească, şi, din contră, zădărnicită până în ultimul moment de Austro-Ungaria, inamica noastră firească. Şi această Austro-Ungarie merge mai departe, şi îşi afirmă ura către noi şi iubirea către Bulgaria, cerând cu insistenţă revizuirea tratatului din Bucureşti, tratat care fusese, pentru noi, culmea ce puteam atinge în importanţa noastră politică în Peninsula Balcanică.

Aceasta era starea politicei noastre interne şi externe când au survenit evenimentele din August 1914, când Europa s'a împărţit în două grupări, cari aveau să ducă luptă crâncenă din care nu puteà să iasă decât o modificare profundă a hărţii Europei ; noi, ca ori şi ce neam care are încă de îndeplinit întregirea lui, eram chemaţi la o atitudine de care depindeà viitorul ţării şi al neamului, şi este incontestabil că pentru revendicările noastre legitime, pentru asigurarea existenţei acestei ţări, prin ocuparea platoului Transilvaniei, nu puteam găsi un moment mai prielnic, nici în trecut, nici în prezent, nici în viitor, pentrucă nu se va mai găsi şi nu s'a găsit o ocaziune în care revendicările noastre să fie apărate de cea mai mare parte a Europei, şi pot zice de lumea întreagă, unită contra inamicei noastre de veci Austro-Ungaria, unită cu Germania.

Deci, chestiunea pentru noi se pune clar. Trebuià să profităm de această ocaziune

unică, căci dacă acum nu putem să ne înfăptuim România reală, adică România-Mare, niciodată acest țel n'ar mai fi putut să fie atins.

Sub aceste auspicii s'a întrunit Consiliul de Coroană, a cărui ființă este un non-sens într'o țară Constituțională și parlamentară, căci, orice s'ar zice, Consiliul de Coroană nu este emanația voinței țării, care se reprezintă, în toate țările Constituționale și parlamentare, prin Parlamentul ei. Dar oricum ar fi fost, chiar acest Consiliu de Coroană, examinând chestiunea atitudinei noastre, a arătat că într'însul s'au găsit destui oameni al căror patriotism i-au făcut să priceapă care era atitudinea singură conformă cu voința țării, și au luat-o.

Regele Carol credea că tratatul care ne legă de Austro Ungaria și Germania ne impuneă datoria de a scoate sabia și a merge alături de aceste puteri.

Consiliul de Coroană a semnificat prin deciziunile lui o adevărată renaștere a țării, reînvierea unei opiniuni publice, care păreă definitiv dispărută, opinie adăugată de o voință nestrămutată care s'a interpus voinței unui rege glorios și neobișnuit de a cedă și care de astădată a trebuit să cedeze înaintea voinței ferme a țării.

Țara, deșteptată din lunga amorțeală prin reprezentanții ei în Consiliul de Coroană, înlătură tratatul de alianță și decide, deci-

ziune care o pot spune rămâne pentru vecie, că nici o armată românească nu va putea merge alături de inamicii noştri ereditari.

Zic pentru veci, pentru că ceea e nu a putut face Regele Carol în lunga şi glorioasa lui domnie, nu va puteà să cerce şi să facă nimeni, aceasta este cert!

Deci, d-lor, Consiliul de Coroană a înmormântat pentru vecie participarea noastră alături de unguri, de austriaci şi de germani.

Rămâneau două atitudini de luat: una erà neutralitatea, cealaltă erà să mergem alături de Puteriile triplei înţelegeri, cari puteau să ne asigure înfăptuirea idealului şi chiar necesitatea existenţei noastre naţionale.

Pentru un moment s'a decis neutralitatea. Zic pentru un moment, căci această soluţiune nu erà, nu puteà fi decât o punte de trecere spre o alta, căci neutralitatea, cum o spunea şi Regele Carol, semnifică laşitatea.

Dar mai mult, pentru noi, când lumea întreagă se răsboeşte pentru idealuri, abstracte unele, concrete altele, dar în tot cazul mult mai puţin importante pentru existenţa lor, decât năzuinţele noastre pentru întregirea şi asigurarea ţării, cum se puteà ca noi să rămânem un veşnic punct neutru şi să abandonăm, în momentele cele mai

prielnice, revendicările juste şi indispensabile existenţei noastre.

Neutralitatea însemnà atunci două lucruri : întâi, imposibilitatea de a revenì asupra dorinţei de a merge alături de Austro-Ungaria şi, al doilea, câştigarea de vreme pentru o pregătire mai completă a unei acţiuni viitoare.

Şi noi, şi guvernul, sunt sigur şi toată suflarea românească, a priceput astfel neutralitatea momentană şi a aşteptat cu nerăbdare clipa acţiunii îndreptată, bine înţeles, în singura direcţiune compatibilă cu aspiraţiunile noastre, adică către Tripla Înţelegere.

Acesta a fost sensul concursului nostru dat guvernului.

Acest concurs erà în legătură cu credinţa noastră în patriotismul guvernului şi partidului dela putere, căci n'aveam dreptul să bănuim patriotismul nimănui până când contrariul nu s'ar fi arătat.

Iată de ce am dat guvernului tot creditul, pentru ca să poată lucrà în pace şi în linişte spre binele ţării şi al neamului.

Deciziunea neutralităţii, care conduceà fatal la acţiune în sensul voinţei ţării, a fost luată în momentul chiar când se credeà în victoria posibilă şi chiar probabilă pentru unii, sigură pentru alţii, a Austro-Germaniei.

Atât de tare erà deci voinţa ţării de a nu merge alături de această coaliţiune, încât a

rezistat şi mirajului unei victorii rapide pe care contau atât Puterile centrale. Dar n'a trecut mult, şi trei evenimente de o enormă importanţă şi de consecinţe decizive s'au petrecut.

Aceste trei evenimente, concomitente aproape, se chemau: *Marna, Şabatz, Lemberg.*

Marna, însemnează înfrângerea definitivă a elanului german.

Lemberg, însemnează distrugerea morală şi în mare parte şi materială a armatei austriace.

Şabatz, însemnează eroismul unui mic Stat, Serbia, în faţa marei, dar neputincioasei Austro-Ungaria.

Aceste trei mari bătălii constituesc împreună un moment suprem din care a ieşit convingerea chiar a celor mai orbiţi în victoria definitivă, mai târzie sau mai apropiată, a Triplei Înţelegeri.

Atunci a fost pentru noi un moment pe care nu-l vom mai găsi. Intervenţiunea noastră ne-ar fi adus şi spor teritorial şi glorie nespusă.

Ocuparea Transilvaniei era o simplă plimbare, iar gloria era că contribuiam într'un mod eficace la distrugerea completă a forţelor austro ungare.

Afirm acest lucru pentru că în luna Septemvrie, cam pe la începutul ei, mă găseam la Viena, întorcându-mă din Franţa, şi aci avusei o conversaţiune lungă cu un

mare personaj politic ungur, un vechiu prieten al meu, care cu o insistenţă neobişnuită a ţinut să-mi vorbească de două ori asupra războiului şi politicei noastre.

Insistenţa lui îmi cântăreà şi starea deplorabilă a forţelor militare austro-ungare. El m-a întrebat ce va face România ?

I-am răspuns: Nu pot să ştiu, căci acum mă duc în ţară.

Insistând, el îmi spune: Se zice că România va intervenì ca să ocupe Transilvania.

I-am răspuns: Nu ştiu ce se petrece în România acum, dar, în tot cazul, lucrul îmi pare posibil.

La acest răspuns, el îmi spune: Vă spun curat, că dacă vreţi să ocupaţi Transilvania o puteţi face cu mare înlesnire, de oarece noi nu vă putem, în condiţiunile actuale, opune nimic şi n-aveţi a întâlnì cea mai mică rezistenţă din partea noastră.

Acestea sunt cuvintele unui ungur, repetate de două ori. (Intreruperi).

Dacă vreţi să vă spun numele acestui personaj, vi-l pot da; dacă nu credeţi util, vă afirm că cuvintele sunt exact reproduse.

Şi dela Viena am trecut prin Austro-Ungaria până la Predeal, şi vă mărturisesc că pe tot acest drum n-am văzut nici trupe, nici mijloace de apărare; ceeace am constatat, erà demoralizarea completă a acestei ţări.

Oprindu-mă într'un orăşel mic din Transilvania, la Töwis, unde am petrecut o zi întreagă în compania unui bun român, al cărui nume îl voiu ţine secret din anumite consideraţiuni, acesta mi-a spus: »d-le doctor, te duci la Bucureşti, noi avem o încredere absolută în patriotismul şi capacitatea fraţilor noştri de dincolo ; ştiu că dânşii nu vor lăsà să treacă momentul cel mai prielnic pentru a veni să ne desrobească, dar cred că acest moment a sunat, pentrucă dacă Austro-Ungaria ne-a luat deja 300.000 de feciori, şi i-a asvârlit pe câmpiile Galiţiei, acum se găsesc în Transilvania alţi 300.000 de tineri pe cari îi pregăteşte ungurii spre a-i trimite mâine la acelaş destin. Veniţi cu un ceas mai curând şi în loc ca acest tineret să se ducă să-şi verse sângele pentru o cauză care nu e a lor, el va veni cu voi şi împreună vom luptà pentru liberarea noastră«.

Nu s'a făcut nimic în Septemvrie, s'a lăsat să treacă momentul, ştiu că erau oareşicari dificultăţi de ordin special, pe cari le cunoaştem cu toţii, şi asupra cărora nu pot insistà, dar am o convingere absolută, este aceea că dacă ţara ar fi avut fericirea să fim noi la guvern şi d-voastre în opoziţiune, în Septemvrie 1914, armata românească erà de atunci în Transilvania, pentru binele ţării şi al neamului. (Aplause pe băncile minorităţii).

Sunt sigur de aceasta, pentru că d-voa-

stre nu aţi fi lăsat, ca opoziţiune, să treacă acest moment, şi ori şi cari ar fi fost dificultăţile, aţi fi ştiut printr'o intervenţiune energică să ajutaţi guvernul şi să-l împingeţi, trecând peste tot, la îndeplinirea datoriei către ţară şi neam.

Căci, d-lor, în opoziţiune d-voastre aveţi o altă hotărîre, o altă vlagă, o altă voinţă decât acelea pe cari le arătaţi când sunteţi la guvern. In opoziţiune nimic nu vă rezistă, la guvern însă aveţi numai patriotism şi dorinţă, iar voinţa, vlaga, hotărîrea dispare ca prin farmec. (Aplause pe băncile minorităţii).

Din nenorocire, zic, aţi fost d-voastre la guvern şi noi în opoziţiune. Noi fiind aceiaşi şi în opoziţiune şi la guvern, n'am putut să vă dăm acea voinţă şi acea hotărîre de care aveţi necesitate, pentru că n'aţi vrut să mişcaţi, şi în loc să profitaţi de concursul nostru, v'aţi înţelenit în rezistenţa d-voastre.

Astfel s'a pierdut acest moment, cel mai frumos nu numai pentru înfăptuirea idealului material, dar şi pentru înscrierea unei pagini glorioase pentru neam şi ţară.

Odată ce acest moment a trecut, noi, cu toată tristeţea de a vedeà ce pierdusem, am continuat a vă da concursul desinteresat, şi la deschiderea Parlamentului, în Noemvrie 1914, n'am vorbit un cuvânt, n'am zis un cuvânt.

Dar, d-lor, de atunci până acum care a fost atitudinea d-voastre şi care a fost atitudinea noastră ? In Septemvrie 1914 în ţara românească domneà un entuziasm nespus, răsboiul erà aşteptat cu nerăbdare, toată suflarea românească erà înflăcărată pentru trecerea Carpaţilor şi realizarea idealului naţional.

Cine ar fi îndrăznit atunci să vorbească de posibilitatea intrării în acţiune alături de unguri ?

Cine ar fi îndrăznit atunci să vorbească cum se vorbeşte astăzi de Basarabia ?

Cine ar fi îndrăznit atunci să insulte, prin gazete cumpărate de nemţi, pe patrioţii români şi cauza lor sfântă ? Nimeni !

Acest entuziasm naţional trebuià cu ori şi ce preţ să fie menţinut la înaltul diapason pe care îl atinsese, şi ar fi fost o crimă dacă acei cari puteau să-l menţină nu întrebuinţau toate mijloacele legale pentru a-l întreţine.

Dar din luna lui Noemvrie dejà începe în această ţară o luptă crâncenă între două forţe, cu mijloace diferite şi cu scopuri diferite. Pe de o parte o forţă ocultă cu mijloace oculte, pe de altă parte o forţă făţişe cu mijloace făţişe.

Lupta ocultă erà dusă pentru a înnăbuşi conştiinţa naţională născândă şi pentru a încercà să distrugă tot avântul către idealul neamului românesc. Lupta făţişe

aveà drept scop să distrugă efectul celei dintâiu şi să menţină, pe cât se poate, nivelul conştiinţei naţionale.

Lupta ocultă o duce pe de o parte un trădător de neam, care nu vede în această luptă decât realizarea unor ambiţiuni personale, şi de o bandă de vânduţi care lucrează cu bani ungureşti şi germani (Aplause pe băncile minorităţii), lupta făţişe o duce un mănunchiu de patrioţi al căror patriotism fără seamăn erà pus în serviciul cauzei celei mai frumoase.

Lupta erà greà, pentrucă unii luptau pe sub ascuns, cu mijloace adeseaori foarte convingătoare, banul, ceilalţi luptau cu mijloace mai nobile, dar mai puţin convingătoare pentru unii, luptau prin graiu şi pană.

Noi, ceştia, cari luam parte la această luptă, vă ajutam pe d-voastre, d-lor dela guvern ; lucram absolut pentru d-voastre, căci d-voastre nu puteaţi lucrà pe faţă, dar puteaţi cel puţin să ne ajutaţi în mod eficace, sdrobind şi oprind la vreme mijloacele nedemne pe cari le întrebuinţau adversarii noştri.

Iată un proces care a fost deschis între noi şi d-voastre. Procesul constă în acea că d-voastre nu ne-aţi priceput şi n-aţi priceput nici frumuseţea, nici scopul luptei pe care o ducem noi, şi în loc să ne ajutaţi, ne-aţi combătut nu numai în mod făţarnic, dar în mod real, căutând să ne înjosiţi

ca persoane şi ca acţiune în faţa opiniunii publice, prin toate mijloacele de cari dispuneţi, prin presă şi prin acte oculte. Acest fapt reiese din modul cum aţi calificat diferitele manifestaţiuni exterioare ale luptei dusă de noi.

O luptă internă se produce în partidul conservator între acei cari simţeau românește şi între acei cari simţeau ungureşte. (Aplause pe băncile minorităţii).

Nu se puteà ca un partid istoric, un partid cu tradiţiuni de patriotism, de abnegaţiune pentru patrie şi neam, să menţină în fruntea lui un trădător de neam; iar d-voastre ce ziceaţi despre lupta pe care o face în partidul conservator patriotul Nicu Filipescu contra celuilalt, al cărui nume nu vreau să-l pronunţ.

O voce: De ce nu-l pronunţi?

D. Dr. Thoma Ionescu: Nu-l pronunţ, pentru că nu vreau să-mi murdăresc buzele.

In această luptă d-voastre aţi văzut numai o luptă meschină, josnică, de dorinţa de şefie, şi n'aţi priceput că erà o luptă a unor patrioţi contra unor trădători.

N'aţi priceput pe d. Nicu Filipescu, cum n'aţi priceput nici pe d. Take Ionescu.

Când aceşti doi oameni, cari de multe ori au luptat unul contra celuilalt, şi-au pus mână în mână, uitându-şi toate resentimentele de politică josnică, şi şi-au ridicat sufletele la înălţimea evenimentelor ac-

tuale, când aceşti oameni, zic, şi-au dat mâna după atâta vreme de luptă a unuia contra celuilalt, pentru ca uniţi să ducă lupta sfântă pentru înfăptuirea idealului naţional, d-voastre n'aţi văzut în această unire partea ei frumoasă, patriotismul arzător care înflăcără cele două inimi unite într'una şi aţi crezut, şi aţi spus că d-nii Take Ionescu şi Nicu Filipescu s'au unit pentru a vă dà asalt şi a vă înlocui pe acele bănci învechite şi atât de puţin dorite de ei!

Tot aceeaş judecată o aveţi în alte manifestaţiuni ale mişcării noastre.

Se mişcă universitatea; se adună profesorii universitari, această înaltă instituţiune care nu este o clică politică, cari n'au să ceară nici portofolii, nimic, dar cari au în sufletele lor sentimentul de datorie către ţară şi neam, se unesc, zic, pentru a căutà să îndrumeze ţara către necesitatea înfăptuirii idealului naţional; această acţiune, atât de curată şi atât de înaltă, d-voastre o înjosiţi, prin gazetele d-voastre, prin calificări, fie individuale, fie generale, cari nu pot să iasă decât din suflete josnice şi nepricepute.

Un mănunchiu de oameni formează *Acţiunea Naţională*, acţiune al cărei scop eră să lupte în contra influenţei oculte nemţeşti sau a trădătorului, să menţină avântul ţării şi să servească astfel nu numai cauza sfântă, dar şi acţiunea d-voastre. Şi atunci vă năpustiţi asupra *Acţiunii Naţionale*,

căutaţi ca din fiecare membru să faceţi un arivist care încearcă să se ridice, prin cauza sfântă a idealului naţional, la demnitatea pe care calităţile lor personale nu le permiteă să le atingă, şi în loc să vedeţi în aceşti oameni o însufleţire patriotică şi dezinteresată, vedeţi, prin prisma d-voastre strâmtă de politicieni, nişte doritori de situaţiuni politice.

Nu ne-aţi priceput.

In fine, se fondează *Federaţiunea Unionistă*, la care iau parte două partide politice şi pe lângă care se alipesc şi câţiva liberali. Şi asupra acestora din urmă vă năpustiţi cu furie, tratându-i de nesăţioşi şi nemulţumiţi, făcând să creadă pe cei naivi că numai nemulţumirea lor de a nu aveà în partidul liberal avantajele pe cari le căutau i-au făcut să se alipească la mişcarea noastră.

Nu i-aţi priceput. Nu aţi priceput ce se petrece în sufletele acestor oameni cari, trecând peste disciplina de partid, conduşi de focul sacru care le arde sufletele lor de români, au venit să-şi deà obolul pe altarul acestei mişcări curate şi înălţătoare la care a fost chemată toată suflarea românească de către înfăptuitorii „Federaţiunii Unioniste«.

Unde d-voastre vedeţi numai interese, noi n'am văzut decât jertfă pentru neam şi pentru ţară.

Deci, d-lor, nu aţi fost nici un moment

la înălţimea situaţiunii. Nu ne-aţi priceput în nici una din manifestaţiunile noastre, şi vreau să vă spun pentru ce nu ne-aţi priceput.

Nu ne-aţi priceput şi nici odată nu ne-aţi puteà pricepe, şi zic că nu ne veţi puteà pricepe, pentru că niciodată sufletele d-voastre nu se vor puteà ridicà la înălţimea inimilor noastre; şi toată acţiunea noastră o vedeţi prin prisma d-voastre, în care politicianismul de interese de partid şi personale întunecă vederea frumoasă a intereselor generale şi desinteresate.

Toţi oamenii avem ochi pentru a vedeà, urechi pentru a auzì, creeri pentru a cugetà, suflet şi inimi pentru a iubì, dar oare toţi vedem, auzim, cugetăm şi iubim la fel? Nu!

Câţi sunt cei înaintea căror se perindează atâtea frumuseţi pe cari nu le pricep?

Câţi sunt cei asupra cărora melodiile cele mai frumoase nu au nici un răsunet şi-i lasă nepăsători?

Câţi sunt cei înaintea cărora probleme frumoase se supun, dar creerul lor nu le poate pricepe?

Câţi sunt cei cari sunt incapabili să-şi ridice iubirea la acel nivel sublim care e format din iubirea altruistului desvelit de orice egoism, iubirea de neam şi de ţară, care este expresiunea cea mai înaltă a iubirii şi care se traduce prin cuvântul *patriotism ?!*

Patriotismul adevăratului altruist, neîntunecat de interese de partid și de persoane, diferă complect de patriotismul egoistului, micșorat prin interesele de partid și de persoane.

Diferența între noi și d-voastre este că noi simțim acest patriotism fără limită, neîngrădit de nici o considerațiune de partid sau de persoane, iar d-voastre nu puteți să vă ridicați până la acel apogeu al iubirii și sunteți opriți de considerațiuni de ordin inferior în elanul patriotic, de aceea v'a fost, vă este și vă va fi imposibil de a vă ridică sufletele la înălțimea inimelor noastre.

Aceasta este cauza pentru care nu ne-ați priceput, nu ne pricepeți și nu ne veți pricepe.

De aceea ați vrut să faceți din noi niște servitori ai unor cauze mici, atunci când noi servim cauza cea mare a neamului și a țării; de aceea în loc să trageți toate foloasele pentru d-voastre și pentru cauza sfântă a neamului din acțiunea noastră, n'ați știut s'o faceți și ne-ați pus piedici din cari a rezultat starea de astăzi.

Atitudinea d-voastre puteà oare fi alta decât aceea pe care ați avut-o?

De sigur că da!

Noi, într'un mod absolut dezinteresat, neavând decât un singur țel, a servi țara și neamul, și deci și pe d-voastre, ne-am pus complect la dispoziținea d-voastre.

D. prim-ministru şi guvernul n'aveau decât să uzeze de aceste forţe, prin cari ar fi putut stabili în această ţară un curent cu totul altul decât acela care există acum.

Şi ca să-i dau o pildă de ceeace se poate face când patriotismul real e pus în serviciul celui care e chemat să conducă destinele unei ţări şi ale unui neam în ceasurile mari, îi voiu aduce exemplul acelui mare om, pe care d-sa îl citează adeseaori în discursul său dela 1913, pe Cavour. Cavour, ca şi noi acum, aveà o ţintă ; întregirea Italiei, acum noi căutăm întregirea României. şi Cavour, ca şi guvernul actual, erà în o situaţiune astfel, încât nu puteà pe faţă să lucreze pentru acest scop, dar ceea ce nu puteà face dânsul, puteà face altul, cu condiţiunea de a găsì în Cavour un ajutor, iar nu un inamic. Astfel a priceput rolul său Cavour, şi când în 1860 Garibaldi pleacă din Genova cu cei o miie de oameni spre Palermo, pentru ca să ia Sicilia, s'o întrupeze la Italia, Cavour dă ordin flotei sale să meargă contra lui Garibaldi. Acesta erà ordinul făţiş, iar pe sub ascuns ordinul real erà : »nu cumva să întâlneşti pe Garibaldi, căci atunci vei fi pierdut«.

Prin urmare, Cavour dacă în aparenţă căutà să oprească acţiunea naţională a lui Garibaldi, în realitate el contribuià la isbânda ei, nefăcând nimic spre a o împiedicà.

D. prim-ministru şi guvernul nu puteà el oare face acelaş lucru ?

Atacurile d-voastre fățişe nu ne interesau, dacă aveam ajutorul d-voastre ascuns. Dar, o spun fără înconjur, n'am avut nici un ajutor şi am fost încontinuu opriţi şi zdrobiţi în acţiunea noastră, pe cât v'a stat prin putinţă, şi dacă n'am putut luptà cu succes deplin, contra forţelor oculte, cauza reală sunteţi d-voastre, guvernul şi partidul liberal, căci d-voastre v-aţi năpustit asupra noastră cu toată răutatea, prin care aţi deservit cauza naţională, iar nu aţi servit-o. (Aplause pe băncile minorităţii).

Şi care a fost rezultalul acţiunii d-voastre ?

Din lupta dusă de noi fățiş contra forţelor oculte, a căror mijloace sunătoare erau mai ponderante decât graiul şi pana noastră, rezultatul a fost acela pe care îl vedeţi astăzi, că de unde în Septemvrie 1914 în această ţară nu erà decât un entuziazm dela un cap la altul, un elan demn de o ţară liberă şi conştientă, astăzi acest elan şi acest entuziazm a fost ştirbit prin acţiunea trădătorilor şi prin aurul german, acţiune pe care d-voastre puteaţi, prin mijloacele de cari dispuneţi, să-i distrageţi în parte sau în totalitate efectul.

Neinterveţiunea d-voastre ne-a făcut să ajungem la întinderea nemăsurată a corupţiunii ; corupţiune în presă, presă ro-

mână vândută, presă străină creată pe deaîntregul cu bani şi oameni străini, corupţiune încercată, dar neisbutită printre studenţii universitari, corupţiune care aveà de scop să distrugă în inima acestui tineret tot idealul, toată vlaga, toată destonicia, atât de necesară în aceste momente grave pentru apărarea intereselor naţionale.

Această corupţiune n'a isbutit pentrucă am aplicat la timp fierul roşu de care a vorbit odată aci un bătrân al ţării, adresându-se la banca pe care staţi.

Această corupţiune a fost pusă la cale de acelaş om care a trădat partidul conservator şi al cărui nume nu îl voiu pronunţà nici acum, şi a fost înfăptuită de ajutorul său, agentul al cărui nume îl spun, Stoian, a cărui acţiune josnică a fost atât de clar probată încât consiliul de advocaţi, sub preşedinţia d-lui Nacu, decan, şi aci prezent, având actele în mână, a pedepsit pe acest Stoian luându-i dreptul de a pledà un timp de 6 luni.

Corupţiunea a mers mai departe şi a atins şi armata.

Intr'o şedinţă trecută am vorbit aci despre corupţiunea aceasta în armată şi, dintr'un înalt sentiment pe care nu l-aţi priceput, am subscris la cele zise de d. prim-ministru şi am acceptat că poate am fost înşelat.

D-voastre, însă, fie aci în Senat, în particular d. Robescu, fie prin presă, aţi con-

tinuat a spune că am calomniat armata şi că am adus aserţiuni inexacte.

Calomniator eu? Nu, d-lor! Nu primesc această calificare, pentrucă nu o merit, şi dacă n'aţi priceput, o repet, delicateţa de sentimente a cărei înălţime nu este la nivelul sufletelor d-voastre, o spun clar şi lămurit, faptul care legitimă intervenţiunea mea, este un fapt cert, îl menţin, şi nimeni nu mă va puteà desminţi. Afirm, deci, că a existat un ofiţer român care a trădat interesele armatei; acest ofiţer a crezut că găseşte ispăşirea păcatului său în sinucidere.

Acest procedeu de a se ascunde acte de gravitatea aceluia pe care îl semnalez. este un sistem greşit şi dăunător nu numai siguranţei ţării, dar mai cu deosebire demnităţii corpului ofiţeresc din care făceà parte sinucisul. Nu prin sinucidere se şterge o pată care apasă asupra ofiţerimii române, ci printr'o acţiune la lumina zilei, printr'o condamnare exemplară, căci nu trebuie un moment să se lase o bănuială cât de mică asupra unui corp atât de pur şi de demn, din cauza unui păcătos nedemn de a stà printre dânşii.

Vedeţi ce a făcut Franţa în afacerea Dreyfus. Nu ştiu dacă Dreyfus a fost sau nu culpabil, ceeace este cert este că Franţa n'a ezitat să cureţe armata de tot ce a fost compromis în această afacere, şi rezultatul alegerii neghinei din grâu a fost că acesta a însămânţat şi a dat

roadele admirabile cari se traduc prin eroismul efiţerilor francezi la Marna şi în Champagne. Aceasta trebuiă să fie şi atitudinea d-voastre, iar nu să lăsaţi să planeze îndoieli asupra ofiţerilor noştri.

Această campanie de corupţiune, făcută de trădători de neam şi de banii străini, întinsă în toate straturile sociale, ne-a adus într'o stare care nu mai poate dăinui. Cunosc un dascăl dela ţară care pronunţă discursuri plătite asupra necesităţii de a merge România alături de unguri, iar la oraşe corupţiunea individuală s'a întins astfel în cât nu mai ştim cui putem să dăm mâna şi cui nu.

Unul din aceşti vânduţi a avut curajul să ia cuvântul în Cameră deunăzi, când toată lumea, ca şi dânsul, ştia că a fost plătit. Camera însă a avut tăria să-i taie cuvântul şi să-l trimeată acasă.

Am terminat, d-lor, cu acţiunea d-voastre internă şi o pot rezumà în două cuvinte : Nu ne-aţi priceput pe noi ceştia cari muncim din răsputeri pentru a vă servi, servind cauza Ţării şi a neamului. Noi cari am uitat dacă mai aparţinem vreunui partid politic, noi cari dintr'un patriotism real, profund şi desinteresat, nu năzuim decât a vă facilità lucrările d-voastre, susţinând şi creând curente populare îndreptate spre năzuinţele firești ale Ţării şi ale neamului ; ceeace d-voastre nu puteţi face, obligaţi la tăcere, făceam noi obligaţi a vorbi.

Nu ne-aţi priceput, nu ne-aţi ajutat, ci, din contră, ne-aţi combătut; rezultatul îl vedeţi, ştirbirea avântului Ţării şi corupţiunea în toate straturile sociale.

Trec acuma, d-lor, la acţiunea d-voastre externă.

Am vorbit deja de momentul atât de prielnic dela Lemberg, inutil de a reveni, şi să vedem dacă de atunci şi până astăzi nu vi s'au prezintat alte momente în cari intrarea noastră în acţiune erà oportună şi chiar obligatorie. D-voastre aţi păstrat neutralitatea până astăzi; noi suntem convinşi că d-voastre aţi comis o greşală ale cărei urmări grave le vom vedea; suntem convinşi că a existat momentul în care neutralitatea trebuie să înceteze, pentru că ea ameninţà şi ameninţă încă nu numai realizarea idealului naţional, dar chiar existenţa ţării. Unul din aceste momente a fost acela când Italia, ieşind din neutralitate, a declarat răsboi Austro-Ungariei. Nu mă voiu opri lungă vreme asupra acestui moment, cu toate că erà foarte prielnic, pentru că de atunci a sosit altul care nu numai că erà favorabil intrării noastre în acţiune, dar ne o comandà ca o necesitate ineluctabilă pentru siguranţa noastră.

Acest moment critic, care va fi poate fatal pentru noi, a fost atunci când Bulgaria a mobilizat şi când ofensiva austro-germană contra Serbiei se preparà.

Cine oare a crezut un moment că mobi-

lizarea Bulgariei n'ar fi serioasă, şi cine a putut crede că această mobilizare erà contra Turciei, iar nu contra Serbiei ?

Certitudinea că mobilizarea Bulgariei erà concomitentă cu adunarea trupelor austro-ungare contra Serbiei şi că, prin urmare, erà îndreptată în contra acestei ţări, cerea o deciziune rapidă şi eficace din partea noastră. O cerea cu atât mai mult, cu cât Grecia declarase mobilizarea generală, 24 de ore după declararea mobilizării Bulgariei.

A fost atunci un moment suprem, în care ţara întreagă se vedeà ameninţată de o Bulgarie victorioasă la sud, de o Ungarie victorioasă la nord, şi de o Serbie distrusă, dacă nu interveneà cele două Puteri cari puteau să oprească acest fapt : Grecia şi Noi.

Grecia ne-a întrebat : ce facem ? Ce aţi răspuns ? Răspunsul d-voastre a fost negativ, cererea noastră de a mobiliză a rămas fără efect şi noi ştim, avem ferma convingere, bazaţi pe probe, că dacă noi mobilizam odată cu Grecia şi Bulgaria, sau chiar numai dacă anunţam deciziunea noastră de a mobiliză, această atitudine ar fi avut un rezultat practic enorm; în Grecia Venizelos ar fi rămas la locul lui şi Grecia ar fi intervenit odată cu noi contra Bulgariei. Se poate chiar ca decretul nostru de mobilizare să fi avut efectul de a oprì net mobilizarea Bulgariei.

Atitudinea d-voastre negativă este cu

atât mai gravă, cu cât ea a fost contrarie angajamentelor formale pe cari noi le aveam şi cu Serbia şi cu Grecia.

D-voastre, ca şi noi, ştiţi că România erà angajată, după tratatul dela Bucureşti, că atât timp cât Parlamentul bulgăresc nu va ratificà tratatul, Grecia, Serbia şi România se angajează mutual la o alianţă pentru apărarea acestui tratat în contra Bulgariei.

De oarece Parlamentul bulgar până astăzi n'a ratificat acest tratat, angajamentu nostru rămâne în picioare.

Afară de acest angajament, pe care l-aţi călcat, mai e altul. La un moment dat, când noi aveam oareşicari dificultăţi la frontieră cu Bulgaria, d-voastră aţi întrebat pe greci şi pe sârbi dacă în caz când Bulgaria ne-ar atacà, aceste ţări ne-ar da concursul lor şi răspunsul lor a fost da!

Aţi călcat şi peste acest angajament moral, care vă obligà de a face pentru Serbia ceeace Serbia erà gata să facă pentru noi. Prin atitudinea d-voastră negativă aţi lăsat pe bulgari liberi, nesupăraţi la nord şi putându-şi exercità toată presiunea la vest şi la sud. Rezultatul a fost strângerea Serbiei, a eroicei Serbii, în cleştele austro-germano-bulgar şi distrugerea ei, iar corolariul acestei distrugeri, corolariul forţat, a fost împlinirea tuturor năzuinţelor Bulgariei, înfăptuirea momentană a unei Bulgarii mari şi, prin urmare, desfiinţarea în folosul acestei puteri a faimosului echilibru balcanic, şi vă întreb acum: Aceasta erà

năzuinţa d-lui prim-ministru, aşa concordă rezultatul datorit atitudinei sale cu părerile d-lui I. I. C. Brătianu, şeful opoziţiei liberale în 1913 ?

Căci, d-lor, în 1913 d. Brătianu, vorbind în Senat, în luna Maiu, când se discută Protocolul dela Petrograd, nu găseà cuvinte suficiente pentru ca să arate interesele mari al României în Balcani şi imposibilitatea morală şi materială ca România să steà impasibilă când chestiunea balcanică este pusă în discuţie. El nu admiteà cu nici un preţ ca o schimbare oarecare de forţe de teritorii să se petreacă în Balcani fără ca să intervenim şi noi şi să ne spunem cuvântul, chiar printr'o acţiune armată.

D-sa spuneà că dacă atitudinea Rusiei, care nu ne-ar fi permis intrarea în răsboi contra blocului balcanic, chiar această atitudine, nu puteà fi o cauză suficientă pentruca noi să stăm cu arma la picior şi să ne mobilizăm şi chiar să ne răsboim pentru a menţine echilibrul forţelor balcanice, unde avem dreptul moral, material, etc., pentru a aveà situaţiunea preponderentă faţă cu celelate State din balcani.

Cum se explică atunci că d. Ion Brătianu, şeful opoziţiunii liberale în 1913, vedeà atât de clar imposibilitatea unei desvoltări prea mari a Bulgariei în Balcani faţă de noi, şi astăzi a lăsat, fără cel mai mic gest, să se împlinească pe deplin, şi mai mult chiar decât au sperat bulgarii,

mărirea acestei țări, acum, în dauna Serbiei și mâine, de sigur, în dauna noastră.

Oare d. Brătianu din 1913 nu este aceeaș persoană cu d. Brătianu din 1915? Oare interesele României din 1913 nu mai sunt aceleași cu cele din 1915? Oare primejdia desvoltării prea mari a unui Stat balcanic, care puteà să existe în 1913, nu mai există în 1915? Nu, d-lor, eu cred că și d. Brătianu chiar nu poate admite că există vreo schimbare de interese sau vreo schimbare de primejdii între ceeace erà în 1913 și în 1915.

Există însă o diferență între d. Brătianu, șeful partidului liberal din 1913, și între d. Brătianu, primul-ministru în 1915.

Diferența este că d. Brătianu erà în opoziție în 1913 și se găsește la guvern în 1915.

Or, este o diferență constantă în atitudinea partidului liberal și în deosebi a d-lui Brătianu, după cum acest partid se găsește la putere sau în opoziție. In ambele situațiuni, și dumnealui, și partidul său, are și patriotism și dorință, dar patriotismul d-lui Brătianu și al partidului liberal este mitigat prin egoism și nu poate vedeà mai departe decât prin prisma intereselor de partid.

D. Brătianu, în opoziție, are un patriotism mai energic, mai clar, mai luminat. Pe lângă dorință, atunci erà și hotărîre și vlagă și voință. La guvern, însă, d. Brătianu

şi partidul său pierde intensitatea patriotismului său, căci îi lipseşte voinţa, vlaga şi hotărîrea.

Astfel se explică atitudinea d-lui Brătianu în 1913, în faţa evenimentelor balcanice, şi atitudinea d-sale din 1915, în faţa aceloraşi evenimente, mult mai grave decât atunci.

Această diferenţă îşi găseşte explicaţiunea în faptul că în opoziţiune d. Brătianu şi partidul său în manifestaţiunile patriotice are un imbold care face să se completeze acest patriotism cu hotărîre, vlagă şi voinţă; acest imbold este luarea puterei, adică a guvernului, care este ţelul real al acestei voinţe şi acestei hotărîri. Celelalte lucruri trec în al doilea plan.

Iar când partidul liberal e la guvern, imboldul puternic, irezistibil, făurit din atracţiunea puterei, nu mai există, căci puterea o are, şi ne mai având acest imbold, patriotismul său scade şi scade în aşa grad, încât nu mai poate pricepe momentele mari.

Astfel se explică cum d. Brătianu a pierdut momentul capital al acţiunii noastre, mobilizarea Bulgariei şi consecinţele acestei mobilizări.

Acum că suntem încercuiţi la nord de unguri, la sud de bulgarii victorioşi, mă întreb: ce crede d. Brătianu şi partidul liberal de această stare deplorabilă în care ne aflăm şi care este datorită numai şi numai lipsei sale de hotărîre şi de pricepere a momentului peste care a trecut.

Noi, aceştia, ne-am făcut datoria pe cât am putut; am cerut din răsputeri mobilizarea; nu ne-aţi ascultat.

Am strigat, şi ţara întreagă a priceput că a nu lăsà pe bulgari să distrugă Serbia nu erà o chestiune de sentiment, ci o chestiune de interes vital al ţării noastre, fără a mai vorbì de interesul idealului naţional.

N'aţi vrut să ne ascultaţi; aţi înăbuşit şi în aceste momente avântul ţării, care se redeşteptase sub ameninţarea gravă produsă prin mobilizarea Bulgariei.

S'a vorbit acì, de către d. Athanasiu, de influenţa care a avut-o partidul liberal în 1913 asupra mobilizării şi campaniei noastre.

S'a vorbit acì de cei 20.000 de oameni adunaţi în curtea Palatului, cerând mobilizarea. Dar se ştie că această mobilizare internă, cerând pe cealaltă, a fost făcută cu consimţimântul tacit al guvernului de atunci.

Vedeţi, dar, cum noi ştiam să uzăm şi să protejăm acţiunea d-voastră de opoziţiune, când ea părea să fie utilă intereselor ţării.

Dar această mobilizare de 20.000 de oameni erà oare ea atât de dezinteresată pe cât o spune d. Ioan Athanasiu?

In aparenţă da, în realitate nu.

Căci două lucruri se cereau prin această manifestaţiune de partidul liberal: mobilizarea, care erà cerută de ţara întreagă, şi

guvernul național, pe care îl cereau dumnealor.

Și dacă d-voastră, în 1913, când era vorba de o revendicare de câțiva kilometri pătrați, credeați indispensabilă formarea unui guvern național, de ce vă ridicați cu atâta îndârjire și răutate contra celor cari au cerut, și cer poate încă, un guvern național, în momentele grave ale țării?

D. C. Cociașu: Dar unde erați d-voastră în 1913?

D. Dr. Thoma Ionescu: Eram la București și eram mobilizat.

Am cerut guvernul național în momentele critice ale mobilizării Bulgariei. Am asociat cererea mobilizării noastre cu formarea unui guvern național. Trebuie însă să spun adevărul, dacă mobilizarea era cerută de toți, guvernul național îl ceream eu, și declar clar și lămurit, că nici d. Filipescu, nici d. Take Ionescu n'au cerut, nu cer și nici nu vreau un guvern național. Eu însă l-am cerut și iată pentru ce: l-am cerut dintr'un sentiment de înalt patriotism, pe care șefi ca d-voastră nu-l veți pricepe, cum nu ne-ați priceput niciodată, dar pe care alții l-au priceput și-l vor pricepe, căci fiind convins că în pardidul d-voastră și în guvernul d-voastră dacă se găsește patriotismul și dorința, este o lipsă care poate să fie fatală țării și neamului, lipsă de vlagă, de voință și de hotărîre, mi-am zis: este necesar ca pe acest organism incomplet să altoim voința, hotărîrea și

vlaga care se găseşte în patrioţii cari au îmbrăţişat cu atâta dezinteresare şi cu atât altruism cauza ţării şi a neamului.

Şi acum, sunt sigur, nu mă îndoiesc un moment, că dacă vocea mea ar fi fost ascultată, care, de altminteri, eră vocea unei ţări întregi, şi dacă se făceà un guvern naţional şi mobilizam, alta ar fi fost starea noastră decât aceea nenorocită în care ne-aţi adus.

Găsesc încă în inima mea destulă forţă ca să nu desnădăjduesc complet, şi rog pe Dumnezeu ca să fie bun cu noi să ne ierte greşelile comise şi să nu ne abandoneze complet, îl rog din tot sufletul meu de român ca să dea încă o ocaziune, un moment, în care glasul României să mai poată răsună, să deà d-lui prim-ministru Brătianu acel grăunte de noroc pe care îl invoacă atât de des şi care îi constitue singura punte de scăpare pentru a trece peste prăpastia profundă pe care şi-a săpat-o singur prin nehotărîre şi lipsa de voinţă. Să sperăm că atunci, dacă acest moment va mai sosì, vom puteà scăpà ceva din prăbuşirea completă care ne ameninţă, prăbuşire în care văd zdrobindu-se nu numai idealul naţional la care s'a gândit tot românismul veacuri întregi, dar chiar existenţa acestei ţări.

Dar dacă acest moment nu se mai produce, şi dacă catastrofa e completă, catastrofă care va atrage după dânsa dispariţiunea nu numai a d-lui Brătianu şi a guver-

nului său, dar și a țării, atunci mă întreb care este răspunderea d-lui prim-ministru care și-a însușit-o singur, care și-a luat-o singur, căci guvernul său nu există.

Noi cel puțin ne alegem cu atât, cu o conștiință împăcată că am făcut dacă nu tot la ce se așteptă țara și neamul, cel puțin am încercat să oprim desfășurarea evenimentelor cari ne târăsc în mod fatal spre acest abiz; poate puteam să facem mai mult, și poate când ceasul răspunderilor va sună, ni se va strigà și nouă ca și d-voastre, că n'am fost la înălțimea evenimentelor și n'am știut să ne facem datoria pe deplin.

Neamul românesc de veacuri și-a înscris cu sângele lui în cartea de aur a eroismului o pagină frumoasă de vitejie și de datorie. Dacă grație acestui guvern vom pierde toate ocaziunile ce mai pot veni, cum am pierdut pe acelea cari ni s'au prezentat, și vom rămâne neutri, la încheierea păcei europene, care va fi de sigur comandată de cuadrupla înțelegere victorioasă, atunci când se va făuri noua Carte de aur, unde se vor înscrie popoarele eroice, toate și cele învingătoare ca și cele învinse, își vor găsi o pagină de glorie, de vitejie și de datorie, iar pagina României va fi ruptă, și în locul ei vom fi trecuți cu litere negre, în cartea neagră a lașității. (Aplause pe băncile minorității).

BIBLIOTECA * ACADEMIEI * ROMÂNE